

1979-2014 YILLARINDA AFGANİSTAN SİYASETİNDE GENERAL DOSTUM'UN ROLÜ VE BUNUN AFGANİSTAN TÜRK TOPLUMUNA ETKİLERİ*

The Role of General Dostum in Politics in Afghanistan between 1979-2014 and Its Effects on Turkish Society in Afghanistan and Country Politics

Abdulbashir AZAD**

Öz

Bu makalede 1979-2014 yılları arasındaki dönemde General Dostum'un Afganistan siyasetindeki rolü ve bu rolün Afganistan Türk toplumuna etkileri incelenmektedir. Çalışmada incelenen konular genel olarak üç dönemi kapsamaktadır. Öncelikle 1991 öncesinde General Dostum'un ülkenin siyasal hayatındaki yeri ve önemi ele alınmaktadır. İkinci olarak iç savaş ve Taliban'a karşı mücadele döneminde Dostum'un rolü araştırılmaktadır. Son olarak ise Anayasal Loya Jirga, cumhurbaşkanlık ve parlamento seçimlerinde General Dostum ve Türklerin etkisi hakkında bilgiler verilmektedir. Ayrıca rejim değişikliğinin Afganistan halklarına etkisi ve siyasi gruplar arasında yaşanan ilişkiler de araştırma sürecinde ele alınmaktadır. Tüm bu bilgiler ışığında Dostum ve Türklerin şimdiki sosyal ve siyasal durumuna ilişkin bazı öneriler de sunulmaktadır.

Anahtar Kelimeler: *Afganistan, General Dostum, Afganistan Türkleri, Siyasal Yaşam, Seçimler.*

Abstract

This study examines the role of General Rashid Dostum in political life of Afghanistan between 1979-2014 and its effects on Turkish society in Afghanistan. The study investigates the subject under three main titles. Firstly, the position and importance of Dostum in political life of Afghanistan before 1991 is examined. In the second part, information on the role of Dostum in the period of civil war and the struggle against the Taliban is given. Finally, the effect of Dostum and Turks on the Constitutional Loya Jirga is analyzed. Accordingly, some suggestions are presented in order deal with the problems that Dostum and Turks of Afghanistan face nowadays.

Keywords: *Afganistan, General Dostum, Turks of Afghanistan, Political Life, Elections.*

* Makale Geliş Tarihi: 10.04.2019 – Yayına Kabul Tarihi: 06.05.2019

** Yüksek Lisans Öğrencisi, Gazi Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Uluslararası İlişkiler Anabilim Dalı, Ortadoğu ve Afrika Çalışmaları Bilim Dalı, e-posta: bashir_azaad@hotmail.com, ORCID: 0000-0002-1418-7449.

GİRİŞ

General Raşid Dostum'un yaşam öyküsü, ilk bakışta tek bir bireyin hikâyesi gibi görülebilir. Ancak durum, bundan ibaret değildir. General Dostum'un hayatı ve faaliyetleri, Afganistan'ın ve özellikle de Afganistan Türklüğünün 20. yüzyıl sonu ve 21. yüzyıl başındaki trajik hikâyesinin bir özeti gibidir. Afganistan'da son üç asırdır hemen hemen kesintisiz devam eden Peştun hakimiyeti, rejimlerin adı değişse de sabit kalan tek ortak noktadır.

Bu üç yüzyıl içinde Afganistan'da çok farklı rejimler kurulmuş (Krallık, Cumhuriyet, Demokratik Cumhuriyet, İslâmi Cumhuriyet, Taliban vb); lakin ülkenin Peştun ağırlıklı -kısmen de Tacik- idari yapısı hiç değişmemiştir. İşte böylesi bir ortamda Dostum ve çevresinin; sonradan partileşen adıyla Cünbüş'ü Milli'nin başarıları, Afganistan'da Türk varlığının yeniden görünür kılınmasında büyük rol oynamıştır.

Bu çalışmada da bir yandan General'in şahsi yaşantısı ele alınırken; diğer yandan da Afganistan Türk toplumunun son dönemde yaşadığı gelişmeler incelenmektedir.

1991 Öncesinde General Dostum'un Afganistan Siyasal Yaşamındaki Yeri ve Önemi

Çocukluk adıyla Abdürreşid, 1955 yılında Afganistan'ın Cevzcan ilinin merkezi olan Şibirgan'a 20 km uzaklıkta Hoca Dukka adlı bir köyde yoksul ve kalabalık bir çiftçi ailesinin oğlu olarak dünyaya gelmiştir. Bu dönemde Afganistan'ın Türk kökenli bölgeleri, merkezi hükümetlerin daima ihmal ettiği bölgelerdi. Yoksulluk nedeniyle çocuklar okullara devam edememekte ve küçük yaşta tarla ve mera işlerine bakmaktaydılar. Bu koşullar altında Abdürreşid, birçok yaşıtı gibi iyi bir eğitim alma olanağından yoksun büyümüş; sadece 7. sınıfa kadar okuyabilmiştir. Çocukluğunda da diğer çocuklardan farklı olarak liderlik özelliği olan ve haksızlıklara tepki gösteren biri olarak tanınmıştır.¹ Onun bu boyun eğmez tavrı; çevresinde

1 Yavuz Selim, *Afganistan ve Dostum*, Hiller Yayınevi, Ankara 2004, s. 80.

giderek tanınmasına, insanların ona güvenmesine ve gelecekte bir lider olarak Dostum'ı benimsemesinde etkili olmuştur.

Hırslı bir genç olan Abdürreşid, askere gittikten sonra kısa zamanda Farsçasını ilerletmiş ve okuyarak yaşlılarıyla arayı kapatmıştır.² Yani onun için asıl okulun askeriye olduğunu söylemek mümkündür. Başlangıçta siyasete ilgisiz bir genç olmasına rağmen; Abdürreşid'in askerlik görevi esnasında Kâbil ve Celalâbad gibi şehirleri gördükten sonra dünyası genişlemiş ve olaylara daha farklı bakmaya; hatta kuzeyin yoksulluğunu sorgulamaya başlamıştır. Askerlik görevi bitip de köyüne döndüğünde idealist bir edayla, kuzeydeki bölgelerin yoksul ve eğitimsiz bırakılmasından bahsetmeye başlamıştır. Ancak asırlarca uyutulmuş olan Afganistan Türkleri onu ya dinlememiş ya da Abdürreşid'in delirdiğini düşünmüşlerdir.³ Bu dönemde azınlıklara daha yakın olan Perçem gurubuyla temasa geçen Dostum, Hafızullah Emin⁴ döneminde bir süre Pakistan'da saklanmak zorunda kalmıştır. Babrak Karmal'ın⁵ iktidara getirilmesinden sonra ise ülkesine geri dönmüştür.

İkinci kez askerlik görevine başladığı 1979 yılında ise Abdürreşid'in askeri yetenekleri ortaya çıkmaya başlamıştır. Afganistan gibi ordunun hemen hemen sadece Peştun subaylardan oluştuğu, Türklerin ise onbaşı rütbesinden ileriye yükselmesinin imkânsız olduğu bir ülkede, Türk kökenlilerin askerliğe ilgisi de az olmuştur. Buna bir de o dönemde savaşılacak düşmanın aslında mücahitler; yani askerlerin kendi köylüleri ve akrabaları olduğu gerçeği de eklendiğinde, Afgan Ordusu'ndaki askerlerin savaşmama eğilimi daha iyi anlaşılmaktadır. Abdürreşid'in mücahitlere karşı girdiği ilk çatışmalarda bölüklerin adeta tamamen firar etmesine şahit olması da bu yüzdendir.⁶ Bu gelişmeler esnasında Kazak bir teknisyenin liderlik vasıfları taşıdığına dair bir raporunun ertesinde Dostum ve bazı arkadaşları, Özbekistan'ın başkenti Taşkent'e götürülmüşlerdir. Düzenli birliklerin mücahitlerle baş edemediğini

2 Selim, *a.g.e.*, s. 8.

3 Selim, *a.g.e.*, s. 86.

4 Hafızullah Emin hakkında detaylı bilgi için bkz. "Hafızullah Amin", *Encyclopaedia Britannica*, <https://www.britannica.com/biography/Hafizullah-Amin>, (Erişim Tarihi: 07.05.2019).

5 Babrak Karmal hakkında detaylı bilgi için bkz. "Babrak Karmal", *Encyclopaedia Britannica*, <https://www.britannica.com/biography/Babrak-Karmal>, (Erişim Tarihi: 07.05.2019).

6 Selim, *a.g.e.*, s. 87-88.

gören Karmal Hükümeti, bu dönemde tıpkı mücahitler gibi sürekli arazide bulunan, özel kuvvetler (melişe) kurmuştur. Taşkent'te askeri istihbarat gibi konularda eğitim aldıktan sonra Afganistan'a dönen Dostum da sadece Özbeklerden oluşan 30 kadar askerin bulunduğu özel bir kuvvetin başına getirilmiştir.⁷ Bu girişimin ne kadar başarılı olacağı ise kısa sürede belli olmuştur. Türk kökenli bir komutana sahip olması nedeniyle Özbek gençlerin ilgisi hemen bu kuvvete yönelmiştir. O güne kadar Peştun subayların emrine girmek istemeyen firarilerin Dostum'un milis gücüne gönüllü bir şekilde katıldıkları gözlemlenmiştir. Kuruluşundan çok kısa bir süre sonra, Dostum'a bağlı milis gücün savaşçı sayısı 700 kişiyi bulmuştur. Bu durum, mücahitler tarafından da dışlanan Afganistan Türklerinin üstlerindeki ölü toprağını atmalarının ilk işareti olarak yorumlanabilir.

1980'ler boyunca verdiği milis mücadelesinde Dostum, başarılı bir komutan olduğunu kanıtlamıştır. Afgan Ordusu'nun firarlar nedeniyle savaşacak personel sıkıntısı çektiği dönemde bile, Dostum'un tugayı (734. Birlik) savaşçı sıkıntısı çekmemiş; hatta aralarına her katılmak isteyen almayarak askerler arasında seçmeler yapmıştır. Ayrıca Afgan birliklerine genellikle Sovyet uzmanlar yön verirken; Dostum'un kuvvetleri hiçbir zaman Sovyet ekiplerine bağlı kalmamıştır.⁸ Bütün bu hususlar, birliklerin disiplinli hareket etmesini ve gerçekten millî bir nitelik taşımasını sağlamıştır.

Başarıları sebebiyle ülkenin istihbarat servisi olan Khadamat-e Aetla'at-e Dawlati'nin (KhAD) Başkanı Dr. Muhammed Necibullah, Dostum'u "Afganistan Kahramanı"⁹ ilan etmiştir.¹⁰ Necibullah da Karmal gibi Türk kökenlileri rejime kazandırmak isteyen

7 Selim, *a.g.e.*, s. 100-102.

8 Selim, *a.g.e.*, s. 87-88.

9 Selim, *a.g.e.*, s. 105-106.

10 Bu konuyla Dostum, tam da sosyalist rejimin hayal ettiği ideal özellikleri kendi kişiliğinde toplamaktaydı. Fakir bir köylü ailesinden ve işçi sınıfından gelen ama "devrimci saflara katılarak" savaşan bir halk önderi. Bu dönemde Sosyalist rejimler böylesi hayat hikâyelerini ön plana çıkarmaya özen gösterirlerdi. Başka bir önemli Türk lideri olan Nursultan Nazarbayev'in hayatına da bakıldığında benzer nitelikler hemen göze çarpmaktadır. Nazarbayev de senelerini ağır metal iş kollarında geçiren genç bir işçi; çalışkanlığı ve işçileri motive etme gücüyle dikkat çekmiş ve dönemin Sovyet propaganda afişlerinin "reklam yüzü" olmuştur. Detaylı bilgi için bkz. Aitken Jonathan, *Kazakistan'ın Efsanevi Lideri Nazarbayev*, çev. Ali Cevat Akkoyunlu, Hayat Yayın Grubu, İstanbul 2010.

bir kişidir.¹¹ Sonuç olarak sayıları giderek artan 734. Birlik'teki (Özbek-Türkmen) savaşçılarından oluşturulan 53. Tümen, Dr. Necibullah rejiminin en önemli dayanağı haline gelmiştir. Tümenin mevcudiyeti 35-40 bin askeri bulmuştur. Bu tümenin motorize ekipleri, tankları ve hatta kendi hava kuvvetleri dahi bulunmaydı. 53. Tümen, Afganistan'ın hemen her bölgesine nokta operasyon yapabilecek askeri yapıya kavuşmasıyla mevzubahis dönemde dikkatleri üzerine çekmiştir. Söz konusu süreçte, başarılarından dolayı Dostum'a Binbaşı rütbesi verilirken; düşmanları, özellikle de Peştun siyasetçiler onun gücünden çekinmeye başlamıştır. Öte yandan bahsi geçen dönemde Dostum'un kuzeyde bağımsız bir devlet kurmaya niyetleneceği de dile getirilmiştir. Bu kesimler Dr. Necibullah ile Dostum arasındaki ilişkiyi zedeleyen ilk adımları atmışlardır.¹²

Karşılıklı güvensizliğe rağmen Mezar-ı Şerif, mücahitler tarafından kuşatıldığında kentin yağmalanmaması için Necibullah'ın izniyle kent resmen Dostum'un idaresine

11 Türkiye'deki bilimsel çalışmalarda genellikle bu durum gözden kaçmıştır. Afganistan Türkleri için Savr Devrimi önemli fırsatlar sağlamıştır. Örneğin Hazara kökenli Sultan Ali Kıştmand'ın başbakanlığa getirilmesi Afganistan'da Türk soylu gruplar adına oldukça önemli bir adımdır. Türk dili üzerindeki baskılar kalkmış, okullarda ana dil dersi kapsamında Türkçe eğitim başlamış, Özbekçe-Türkmence radyo yayınları ve gazeteler serbest hâle gelmiştir. Detaylı bilgi için bkz. Esedullah Oğuz, *Hedef Ülke Afganistan*, Doğan K Yayınevi, İstanbul 2001, s. 30; Artık Türkler, ilkokullarda anadiliyle (Özbekçe ve Türkmence) dersler görüyor ve Peştunca ile Farsça 5. Sınıftan sonra öğretiliyordu. Saif R. Samady, *Education and Afghan Society in the Twentieth Century*, United Nations Educational Scientific and Cultural Organization Education Sector, Paris 2001, s. 70-75; Kâbil Üniversitesi'nde Türk (Özbek) Dili ve Edebiyatı Bölümü açılmıştı. Türk kökenliler bu sebeple ADHP'ne katılıyor ve önemli görevlere geliyorlardı. Detaylı bilgi için bkz: Esedullah Oğuz, *Hedef Ülke Afganistan*, Doğan K Yayınevi, İstanbul 2001, s.30.

12 Dostum; bu dönemde intihar sayılabilecek görevlere yollandığını, adeta bilerek ölüme gönderildiğini; hatta kendisine suikast hazırlıkları içinde olduğunu düşünmektedir. Dönemin Genelkurmay Başkanı Asif Dilaver ile ordunun siyasi komiseri olan General Manuki Mangal, Dostum'a güvenmemekteydiler. Söz konusu şahıslar, Devletabad'ın mücahitlerden geri alınması için başlatılan operasyonu yönetmek amacıyla Mezar-ı Şerif'e gelmiş ve 53. Fırkayı devreye sokarak Devletabad ilçesinin mücahitlerin elinden geri almıştır. General Dostum'un kuvvetleri halkın isteğiyle ilçede kalmıştır. Bu durum, Manuki Mangal tarafından General Rasid Dostum'un herhangi bir durumda kaçmak için kendini Mezar-ı Şerif'e yakın tutma niyetinde olduğu biçiminde değerlendirilmiştir. Mangal, Dostum'u zayıflatmak ve devre dışı bırakmak için 18. Fırka ile 80. Tümen'in yerlerini değiştirerek bunların yerine kendi adamlarını yerleştirmeye girişmiştir. Detaylı bilgi için bkz. Rauf Beg, *Adı Afganistan'dı Talibanların Eline Nasıl Düştü?*, Turan Kültür Yayınları, İstanbul 2001, s. 34.

birakılmıştır.¹³ Böylece o güne kadar sadece açık arazide çatışan Dostum'a bağlı birlikler, Afganistan'ın en önemli kentlerinin birini doğrudan idare eder hâle gelmiştir. Ancak Dostum, Necibullah'ın kendisini tutuklatmak istediğini öğrenince mücahitlerle anlaşmaya karar vermiştir. Afganistan Türkleri için ileri bir adım olmakla birlikte, belki de asırların verdiği alışkanlıkla Dostum, hâlen Taciklerle ortak hareket etmek gerektiğine inanmıştır. Diğer taraftan Dostum'un elindeki askeri güç olmadan Kabil'in alınmayacağını bilen mücahitler, Dostum'un kurulacak Mücahit Şurası'nın Başkan Yardımcısı olmasına da gönülsüzce rıza göstermişlerdir.¹⁴ Afganistan'da Dr. Necibullah'ın devrilmesinde asıl payın kime ait olduğu tartışılardursun, dış dünyada bu başarı sadece General Dostum'a atfedilmektedir. Afganistan'la ilgili çalışmalar yapmış olan Afgan veya Batılı uzmanların bu konuda hemfikir oldukları ifade edilebilir.¹⁵

İç Savaş ve Taliban'a Karşı Mücadele Döneminde Dostum'un Rolü

Zaferi kazanmalarında etkin rol oynamasına rağmen Mücahitler, Dostum'u ve onun etkinliğini kabul etmeye yanaşmamışlardır. Mücahit liderlerden Gulbeddin Hikmetyar'a göre, Kabil hâlen "komünistlerin" (Dostum'un kuvvetleri) ve Taciklerin işgali altındaydı. Hikmetyar güçlerinin Kabil'e zorla hâkim olma girişimi Dostum, Ahmed Şah Mesud ve Hazara lider Abdulali Mezarî arasında kurulan ittifakla boşa çıkarılmıştır. Ancak baskılar karşısında Dostum kuvvetlerinin Mezar-ı Şerif'e çekilmek zorunda kaldıkları da görülmüştür. Dostum, burada da boş durmayarak Türklerin bilinçlenmesi için çaba sarf etmiştir.

Afganistan'ın güneyi kaos içine sürüklenirken; kuzeyde 1992 yılının Mayıs ayında Türk ve diğer etnik gruplardan unsurların

13 Selim, *a.g.e.*, s. 138.

14 Selim, *a.g.e.*, s. 142-143.

15 Detaylı bilgi için bkz. Clements, Frank A., *Conflict in Afghanistan: A Historical Encyclopedia*, ABCCLIO, 2003, s. 74; Angelo Rasanayagam, *Afghanistan: Modern History*, I.B. Tauris, London 2003, s. 14; Steven Otfinovski, *Afghanistan*, Library of Congress Cataloging-in-Publication Data, USA 2003, s. 29; A. Saikal, *Modern Afghanistan: A History of Struggle and Survival*, I B Tauris-Co Ltd, London/New York 2004, s. 228-229.

katılımıyla Cünbeş-i Millî islâmî-yi Afganistan'ın (Afganistan İslâmî ve Millî Hareketi) kurulduğu açıklanmıştır.¹⁶ Daha önce Rabbanî veya Hikmetyar saflarında savaşmış mücahitler veya komünist partilerde görev almış Özbek ve Türkmenler de bu harekete katılmışlardır. Hareketin liderliğine Dostum seçilirken, Cünbüş içinde başka hareketlerin de temsilcileri bulunmaktadır. Nitekim Hizb-i Vahdet'ten (Hazaralar) Muhammed Muhakkık, Cemiyet-i İslâmiden (Tacikler) Üstad Ata da başkan yardımcısı olarak atanmıştır.¹⁷ Bu gelişme, Kuzey halkları arasında birlik duygusunu yerleştirmek için atılmış bir adım olmakla birlikte, pratikte Cünbüş'ü ve Dostum'u siyaseten kitleyen bir hamle olmuştur.

Mevzubahis dönemde kuzeydeki oluşum, bir devlet gibi hareket etmekteydi. Zira beş önemli vilayet (Belh, Samangan, Kunduz, Cevzcan, Faryab) Cünbüş'ün kontrolündeydi. 200 tank, 25 Mig savaş uçağı, 60.000 askerlik bir ordusu, kendi parası ve diplomatik temsilcilikleri vardı. Yönetimin merkezi ise Mezar-ı Şerif'ti.¹⁸ Kabil kentinde şiddetli çatışmalar devam ederken kuzey vilayetlerinde ise güvenlik sağlanmış durumdaydı. Bu yüzden kuzey vilayetleri hasar görmeyip gelişmiş ve Kabil'den kaçan halk Mezar-ı Şerif ve Şibirgan şehirlerine sığınmıştır. Ayrıca Mezar-ı Şerif'te olan yabancı konsolosluklar işlerine normal bir şekilde devam edebilmişlerdir.¹⁹ Üstelik artık Dostum ve Cünbüş-i Millî de uluslararası alanda da tanınır ve desteklenir olmuştu. Türkiye, Özbekistan, Türkmenistan ve İran, Dostum'a sıcak bakan ülkeler arasında başta gelmekteydiler. Özellikle de 1992'den sonra; yani komünist rejimin çöküşünün ardından Türkiye, Dostum'la daha sıcak bir ilişki kurma kararı almıştı. İlk kez 1992 yılında Türkiye'ye gelen Dostum, bundan sonra defalarca Türkiye'ye gidip gelmiş ve hatta Türkiye'yi ikinci vatanı olarak gördüğünü belirtmiştir. Turgut Özal ve Süleyman Demirel gibi Türk liderler Dostum'u maddi ve manevi açıdan desteklemiştir. Lakin bu durumun diğer mücahit liderlerin pek hoşuna gittiği söylenemez.

16 Mehmet Seyfettin Erol-Fazıl Ahmet Burget, "Afganistan Özbekleri", *Avrasya Dosyası*, 7(3), Sonbahar 2001, s. 128.

17 Selim, *a.g.e.*, s. 158-159.

18 Selim, *a.g.e.*, s. 158-159.

19 Muhammed Akram Andişmand, *Salhavi Tecavüz ve Mukavemet*, Meyvend Yayınları, Kabil 2004, s. 145.

Dostum'un bu güçlü konumu, Taliban hareketinin doğuşu ve kendi adamlarından A. Malik Pehlevan'ın ihaneti, Taliban güçlerinin Mezar-ı Şerif'e girmesiyle sona ermiştir. Bundan sonra Dostum için sürgün yılları başlamıştır. 10 Eylül 1997 tarihinde Dostum, Taliban'a karşı savaşmak için Afganistan'a geri dönmüştür. Uzun zamandır liderlerini bekleyen savaşçılar, bu olayı büyük bir sevinçle karşılayıp onun etrafında toplanmaya başlamıştır. Ancak Cübnüş ve ona destek veren Cemiyet-i İslami ve Hizb-i Vahdet savaşçılarının işi çok zordu. Zira bahsi geçen dönemde Taliban, henüz Amerikalıların gözdesi durumundaydı. Pakistan ve Körfez ülkeleri tarafından da sonuna kadar desteklenen Taliban, asla yıkılmayacak gibi duran bir güce sahipti. Buna karşın her şeye sıfırdan başlayan Dostum ve askerleri, atlı süvarilerden oluşan kıtalarla küçük ölçekli baskınlar yapmaya başlamıştır. Bir kıvılcım kuzey halkını hareketlendirmeye yettiğinden, bu küçük başarılar dahi Taliban'a karşı halkı umutlandırmıştır. Öte yandan Cünbüş'ün yeni lideri Malik, Dostum'un dönüşünden memnun olmamıştır. Taliban'la yaptığı anlaşmanın bizzat Taliban tarafından çiğnenmesinden sonra Taliban'la savaşmak zorunda kalan Malik'le tartışmaya girmek istemeyen Dostum ise Cünbüş'ün liderliğinde gözü olmadığını tek amacının Taliban'ı Afganistan'ın kuzeyinden uzaklaştırmak olduğunu belirtmiştir.²⁰ Hizb-i Vahdet lideri Kerim Halili ve Ahmed Şah Mesud ise General'in dönmesinden dolayı memnuniyetlerini açıklayarak Malik ile Dostum'un barışması yolunda çaba harcayan isimler olmuştur.²¹

Dostum'un Taliban'a karşı verdiği bu savaş da yenilgiyle sonuçlanmıştır. 1998 yılının Ağustos ayında Dostum'un kuvvetleri, ellerinde tuttıkları son noktaları da kaybederken yine taraf değiştirmeler yaşanmış ve Mezar-ı Şerif bir kez daha Taliban kuvvetlerine teslim olmuştur. Mezar-ı Şerif düşünce, Dostum ve savaş kurmayları da İran'a geçip Meşhed'te toplanmıştır. Bu olaydan sonra İran, General'e daha yakın davranmış ve en azında Vahdet ile Cünbüş'ü bir araya getirmeye çalışmıştır. Uzun bir sürgün hayatından sonra Dostum, 6 Nisan 2011'de yeniden henüz Amerikalıların operasyonu başlamadan önce Afganistan'a

20 Selim, *a.g.e.*, s. 222.

21 Selim, *a.g.e.*, s. 223.

dönmüş ve sadece 25 kişilik bir güçle Bedehşan'a gelmiştir. Halk ise kendilerini "Pakistanlılardan" kurtarması için ona adeta yalvarmıştır.²² Böylece Dostum bir kez daha sıfırdan bir ordu kurmuş ve kuruluşundan yalnızca on gün sonra 500 atlı savaşçıya ulaşmıştır.²³

Bilindiği gibi 11 Eylül, Afganistan için kesin bir dönüm noktası olmuştur. Aslında daha Amerikalılar Afganistan'a müdahale etmeden önce de muhalifler birçok noktayı ele geçirmişti. Dostum, Mezar-i Şerif'in güneyine cephe alırken; Ahmed Şah Mesud'un yerine geçen General Kasım Fehim'e bağlı birlikler de Kabil'e yaklaşık 30 kilometre uzaklıktaki Pencşir'de Taliban'a karşı mücadeleye başlamıştı. Ayrıca Bâmyân ve merkezi Afganistan'da Kerim Halili liderliğindeki Hazaralar, Taliban'ın elinden birçok ilçe ve köyü almayı başarmıştı. Tüm bunlara ek olarak Amerikalıların arazideki desteği de kısa sürede etkisini de göstermeye başlamıştı. Lojistik imkanları artan Dostum'un kuvvetleri hızlı biçimde Mezar-ı Şerif'i geri almıştır.

Taliban'a karşı savaşta General'in kuvvetleri kendilerinden beklenmeyen bir başarı göstermişlerdir. Amerikalılar General'e yardıma geldiklerinde 300-500 atlıya sahip bu komutanın Mezar-ı Şerif'i geri alıp alamayacağı konusunda şüpheye düşmüştü. Çünkü Dostum'un bulunduğu Almurtak ile Mezar-ı Şerif arası 150 km'ydi. Dostum iki günde bu mesafenin kat edilip Mezar-ı Şerif'i teslim alacağını söylediğinde, Amerikalılar bunu fazla iyimser bulmuşlardı. Ancak olaylar tam olarak General'in öngördüğü gibi gelişmiştir.²⁴ Taliban'la savaş esnasında Dostum'un kuvvetlerine yönelik çeşitli suçlamalar da olmuştur. Taliban esirlerinin kapalı konteynırlara kapatılarak havasızlıktan ölüme terk edildiği ve esirlerin toplu halde infaz edildiği gibi iddialar, Batı basınında çokça tekrar edilmiştir. Bu konuda belgeseller de yapılmıştır. Özellikle Mezar-ı Şerif'te Taliban esirlerinin kapatıldığı Cenk Kalesi'nde başlayan isyanın bastırılması esnasında Dostum kuvvetlerinin gereksiz kan döktüğü de söz konusu suçlamalar

22 Selim, *a.g.e.*, s. 242.

23 Selim, *a.g.e.*, s. 243.

24 Selim, *a.g.e.*, s. 256-258.

arasındadır.²⁵ Ancak katliam olarak lanse edilen olayların daha çok karşılıklı çatışma olduğu görülmektedir. Nitekim Cenk Kalesi olayında 600 civarı Taliban mensubu ile 100 civarı Cünbüş askeri ölürken Cünbüş'ün önemli bir komutanı da hayatını kaybetmiştir.²⁶

Buna karşın Dostum ve Cünbüş hakkında Batı kaynaklı araştırmalarda sürekli menfi bir profil çizilmektedir. Hemen tüm Batılı kaynaklarda Dostum, Afganistan Türklerinin demokratik haklarını savunan bir lider olarak değil de bir "savaş lordu" (lord of war) olarak lanse edilmektedir. Dostum hakkında genelde olumlu yorumlarda bulunan biyografi yazarı Brian Glyn Williams bile, Dostum'u bu şekilde tarif etmektedir.²⁷ Ancak bu terimin ne ifade ettiği de kesin olarak bilinmemektedir. Olumsuz manada kullanılabilirdiği gibi Dostum'un temelde politik veya ideolojik kaygıları olmayan bir asker olduğu anlamında da kullanılmaktadır. Örneğin Amin Saikal, rakipleri tarafından sürekli olarak "inançlı bir komünist" olarak itham edilen General'in aslında "sadece bir savaş lordu" olduğunu söylerken kastettiği tam da budur.²⁸ Zira Dostum, gerçekte bir ideolojik adanmışlığı olmayan askeri bir liderdir.

Sadece Taliban'a karşı mücadelesi esansında değil; komünist dönemdeki faaliyetleri ve mücahitlerin iç savaştaki rolü de eleştiri kaynağı olabilmekte ve Kâbil'in Hikmetyar kuvvetlerince bombalanmasına yardım ettiği öne sürülmektedir.²⁹ En ilginç de Dostum'un Taliban'a karşı ortak hareket ettiği Amerikalı uzmanlarca da yerilmesidir. Eski CIA uzmanlarından olan ve Dostum'la Taliban'a karşı yapılacak operasyonlar için şahsen görüşen Bruce Riedel, Dostum için "Dostum kesinlikle kötü adamlar sınıfına girmektedir." diyerek General'in siyasi hayatını eleştirmekte, onun kariyerini "kan dondurucu" olarak betimlemektedir.³⁰ Ancak Dostum'a dönük bu eleştirilerde

25 Selim, *a.g.e.*, s. 261-284.

26 Selim, *a.g.e.*, s. 261-284.

27 Detaylı bilgi için bkz. Brian Glyn Williams, *The Last Warlord: The Life and Legend of Dostum, the Afghan Warrior Who Led US Special Forces to Topple the Taliban Regime*, Chicago Review Press, Chicago 2013.

28 Saikal, *a.g.e.*, s. 207.

29 Otfinovski, *a.g.e.*, s. 30.

30 Detaylı bilgi için bkz. Riedel Bruce, *What We Won: America's Secret War in Afghanistan, 1979-89*, Brookings Institution Press, Washington 2014.

Cümbüş liderinin Afganistan'da Amerikan kuvvetlerinden daha aşırıya giden hangi eylemde bulunduğu da belirtilmemektedir. Amerikalıların terörle mücadele adı altında, sivil alanlara yaptıkları bombardımanlar veya Guantanamo Üssü'nde esirlere yaptıkları muamelelerden hiç söz etmeyip sürekli sıcak çatışma alanlarındaki örneklerden yola çıkarak Cümbüş kuvvetlerini eleştirmeleri, objektif bir gözlem olarak nitelendirilemez.

2001 Sonrası Yeniden Yapılanma Döneminde General Dostum'un Rolü

Bonn Konferansı'na göre, Afganistan'da yeni hükümetin kurulmasından altı ay sonra Büyük Ulusal Meclis/Loya Jirga (BUM) oluşacaktı. BUM'un en önemli görevi ise Millet Meclisi'nin oluşumuyla altı aylık geçici hükümetin geçiş hükümetine dönüştürülmesi ve iki yıl sonra demokratik ve bağımsız birer genel seçim gerçekleştirilmesinin sağlanmasıdır. BUM'a göre, 9 Ekim 2004 tarihinden uzun bir süre sonra Afganistan siyasi tarihinde devlet başkanlığı genel seçimi olacaktı. Afganistan'ın siyasi tarihi ve demokrasisi açısından bakıldığında, söz konusu seçim Afganistan halkı için çok önemli şeyler ifade ediyordu.

Afganistan devlet başkanlığı genel seçimleri, senelerce süren iç ve dış savaştan sonra gerçekleşmiş olup; halk da böyle bir seçimin olmasını içtenlikle istediğini göstermiştir. Bu nedenle halkın çoğunluğu büyük bir sevinç ve heyecanla seçime katılmıştır. Bu seçim, genel olarak emniyet ve maddi açıdan çok sıkıntılı olmasına rağmen; yine de Ortak Seçim Yönetim Organının (OSYO) açıklamasına göre devlet başkanlığı seçiminde, 9.716.413 kişi oy vermek için kayıt yaptırmıştır. Farklı etnik gruplar ve kavimlerden oluşan bir ülke olarak yıllarca süren iç ve dış savaştan sonra, ilk kez tüm Afganlar devlet başkanını kendi oylarıyla belirlemek için seçime katılmıştır. Seçim kampanyalarında her etnik topluluk, devletteki yerinin ve payının fazla olmasını istemekteydi. Zaten Afganistan'da tarih boyunca farklı etnik gruplar ve kavimler siyasi iktidara gelmek için iç çatışmalar yaşamışlardır. Bu yüzden geçici olarak iktidara gelenler de seçimle değil; savaşla gelmiştir. Dolayısıyla Taliban rejiminden sonra ilk kez devlet başkanı savaşla

değil de halkoyuyla seçilecekti. Söz konusu seçime, farklı siyasi partilerden ve etnik gruplardan olmak üzere toplam 18 aday katılmıştır.

Seçimlerde geçmişte mücahitler ile Peştun milliyetçileri arasında gidip gelmiş Hamdi Karzai en favori adaydı. Üstelik Amerikalılar tarafından da desteklenmekteydi. Ayrıca Karzai'nin hiçbir siyasi partiyle doğrudan bağı olmadığı için birleştirici bir rol oynayacağı da düşünülmekteydi. Cümbüş lideri Dostum, Cemiyet-i İslami adayı Yunus Kanuni, Hizb-i Vahdet'in adayı Muhammed Muhakkık ise diğer dikkat çeken adaylardı. Şah Asifi gibi eski Kral Zahir Şah'ı temsil eden zayıf adaylar bir kenara bırakıldığında, Afganistan siyasetinde artık her liderin kendi etnik grubunun siyasetini yapacağı açık biçimde belli oluyordu. Geçmişte hem Afganistan Demokratik Halk Partisi (ADHP) hem de görünüşte onun tam zıttı olan Taliban, Afganistan'ın bütünü temsil iddiasıyla ortaya çıkmışsa da onlar bu birlik projesini zor kullanma ve etnik kimlikleri yok sayma adına gizli bir Peştun milliyetçiliğiyle yürütmüşlerdir. Şimdi ise Afganistan'da asırlardır yok sayılan tüm etnik kimlikler³¹ kendi siyasal organizasyonlarıyla temsil edilme şansı bulmuştur.

Afganistan'da 1950 ve 1960'lı yıllardaki kısmi demokratik seçimler sayılmazsa Afgan halkı yarım asırdır ilk defa sandık başına gittiği için oldukça heyecanlıydı. Bu sebeple seçimlere katılım, Afganistan'daki ulaşım koşulları ve Taliban'ın tehditleri göz önüne alındığında, %70 gibi oldukça yüksek bir oranla gerçekleşmiştir.³²

Seçimden sonra, 14 Ekim 2004 tarihinde, Afganistan'da oy sayım işlemlerine başlanmış ve resmi olarak oy sayım işlemleri 3 Kasım 2004 tarihinde sona ermiştir. Birleşmiş Milletler BM-Afgan Ortak Seçim Yüksek Kurulu (O.S.Y.K.), seçimlerin geçerli ve şeffaf olduğunu açıklarken oyların yüzde 55,4'ünü alan Hamid Karzai'nin Afganistan'ın ilk seçilmiş devlet başkanı olduğunu, 4 Kasım 2004

31 Kimlik, kişi ya da toplulukların kendilerini tanımlayış biçimlerini ifade etmek amacıyla kullanılan kavramdır. Kimlik hakkında detaylı bilgi için bkz. Kadir Ertaç Çelik, *21. Yüzyılda Kimlikler-Güç Dengesi-İttifaklar (Kazakistan Örneği)*, ANKASAM, Ankara 2017, s. 13-33.

32 Smith, Scott Seward, *Afghanistan's Troubled Transition: Politics, Peacekeeping and the 2004 Presidential Election*, Lynne Rienner Publishers, Colorado 2010, s. 3.

tarihinde resmen ilan etmiştir. O.S.Y.K. tarafından açıklanan devlet başkanlığı seçim sonuçlarına göre, Peştun etnik grubundan olan Karzai %55,4 oranında oy almıştır. Tacik etnik grubunun adayı Kanuni %16, Hazara etnik grubunun temsilcisi Muhakkık %12, Dostum ise Özbek/Türkmen etnik grubun temsilcisi olarak %10 civarında oy almıştır. Bunun yanı sıra diğer adaylar da %7 oranında oyla seçimi tamamlamıştır.³³ Seçimin galibi olan Karzai, 7 Aralık 2004 tarihinde yemin ederek göreve başlamıştır. Böylece uluslararası toplum hem onun devlet başkanlığını hem de Afganistan İslam Cumhuriyeti'ni resmen tanımıştır.³⁴

Tablo 1: 2004 Başkanlık Seçimi Sonuçları

Aday	Partisi	Etnik Köken	Aldığı Oy
Hamid Karzai	Yok	Peştun	%55,4
Yunus Kanuni	Yeni Afganistan Partisi (Hezb-e Afghanistan Naween)	Tacik	%16,3
Muhammed Muhakkık	Hizb-i Vahdet	Hazara	%11,7
Raşit Dostum	Cünbüş	Özbek	%10,0
Diğer Aday	Çeşitli Partiler	Çeşitli	%6,6

Öte yandan bu seçimlerde çıkan her oyun Afganistan'daki etnik grupların nüfusunu yansıttığı da iddia edilemez. Zira bağımsız ve birleştirici bir aday olarak Karzai, sadece Peştunlardan değil; diğer gruplardan da oy almıştır. Bir başka deyişle Karzai'nin aldığı oy Afganistan halkının %55'inin Peştun olduğu manasına gelmemektedir. Ayrıca 7 aday çıkaran etnik grup olan Taciklerin oyları da bölünmüştür. Seçimlerde en az %2'lik bir oy da diğer Tacik adaya gitmiştir. Hazaraların nüfuslarına oranla adayları Muhakkık'a da az oy çıktığı öne sürülebilir. Aynı iddialar, Türk nüfus için de söylenmektedir. Her ne kadar Türk oyları fazla

33 Kenneth Katzman, *Afghanistan: Elections, Constitution, and Government*, Library of Congress Washington Dc Congressional Research Service, USA 2006, s. 5.

34 Andishmend, *a.g.e.*, s. 263-264; Smith, *a.g.e.*, s. 1-4.

bölünmemişse de bütün Türklerin Dostum'a oy verdiği ve ülkedeki Türk nüfusun %10 olduğu da iddia edilemez. Gerçek oran bunun çok daha üzerindedir. Çünkü bazı Türkler farklı adaylara oy vermeyi tercih etmiştir. Zaten Karzai'nin Belh ve Kunduz gibi Türk-Tacik nüfuslu illerde birinci gelmesi de bunu göstermektedir.

Seçimlerden sonra Karzai, uzlaşma adına Dostum'u Genelkurmay Başkanı olarak atamıştır. Ancak bazı uzmanlar, bahse konu atamayı, Dostum'u kalesi konumundaki Afganistan'ın kuzeyinden uzaklaştırmak maksadıyla yapılmış bir görevlendirme olarak yorumlamıştır.³⁵

Anayasal Loya Jirga'da General Dostum ve Türklerin Etkisi

Karzai'nin başkan seçilmesinden hemen sonra Afganistan'ın Anayasal Parlamentosu olan Loya Jirga seçimleri yapılmıştır. Britanya'da veya bir zamanlar Osmanlı Devleti'nde olduğu gibi sistemi andıran biçimde Loya Jirga iki kanattan oluşmaktadır. Afganistan'ın "Lordlar Kamarası" olan *Meşrano Jirga*, 102 sandalyeden oluşmaktadır. Bu üyelerden 34 tanesi Başkan tarafından atanırken; geri kalan üyeler halk tarafından seçilmektedir. "Avam Kamarası" olarak görülebilecek olan *Wolesi Jirga* ise 249 üyeden oluşur ve hepsi halk tarafından seçilir.

Yaralarını sarmaya çalışan Afganistan'da 2004 senesinde yapılan yeni anayasayla çoğulcu demokratik yapı benimsenmiştir. Örneğin Afganistan Anayasası, her ilden en az iki kadın milletvekilinin mecliste olması şartını getirmiştir.³⁶ Bu da *Wolesi Jirga* üyelerinin en az 68'inin kadın olması anlamına gelmektedir. Söz konusu yasal düzenleme, meclisin %25'inin kadın üyelerden oluşmasını sağlamaktadır.³⁷ *Meşrano Jirga*'da da Başkan'ın atadığı 34 üyenin yarısının kadın olması şartı getirilmiştir. Bu tablo, Yüksek Meclis'te de kadınların en az %16'luk oranında temsil edilmesi anlamına

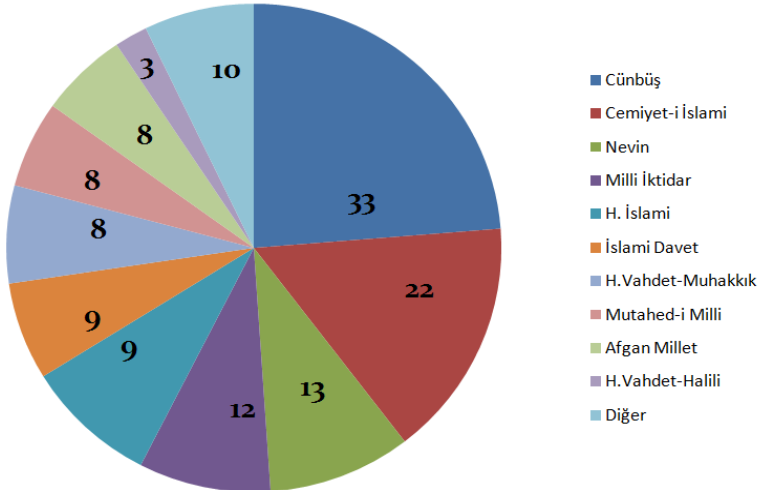
35 Katzman, *a.g.e.*, s. 6.

36 *Afganistan İslam Cumhuriyeti Anayasası*, 2004, Madde 83.

37 Katzman, *a.g.e.*, s. 2.

gelmektedir.³⁸ Yine nüfusları çok olmasa da Nuristaniler ve Belucilere seçim barajı gibi engeller konulmadan *Meşrano Jirga*'da 3'er temsilcilik kontenjan tanınmıştır. Bu şekilde Afganistan'daki tüm renklerin mecliste temsil edilmesi hedeflenmiştir.

Grafik 1: 2005 Parlamento Seçimlerinde Sandalye Dağılımı

2005 seçimlerine iyi hazırlanan ve 10 vilayette 80 kadar adayı destekleyen Cümbüş,³⁹ büyük bir başarı elde ederek 249 sandalyeli *Wolesi Jirga*'da 33 sandalye kazanmıştır. Böylece Cümbüş, parlamentodaki en önemli parti haline gelmiştir. Tacik oylar iki parti arasında bölündüğü için Burhaneddin Rabbani'nin Cemiyet-i İslami'si 22, Kanuni'nin Nevin'i (Yeni Afganistan) 13 sandalye alabilmiştir. İkiye bölünen Hizb-i Vahdet'in Muhakkık liderliğindeki kanadı 9 sandalye alırken; Halili liderliğindeki kanadı 3 vekillik kazanabilmiştir. Peştun partiler birbirlerinin oylarını böldüklerinden dolayı temsilci sayıları düşmüştür. Örneğin Peştun-İslamcı partiler olan Hizb-i İslami 12, İslami Davet 9 temsilcilik kazanabilmiştir. Peştun adaylardan Ali Kazemi'nin Milli İktidar

38 Katzman, *a.g.e.*, s. 2.

39 "NDI Launches Website that Adds Transparency to Afghanistan Election Data: Innovative Tool Allows Analysis and Mapping", *NDI*, https://www.ndi.org/NDI_Launches_Website_that_Adds_Transparency, (Erişim Tarihi: 25.03.2019), s. 37.

Partisi de 12 sandalye kazanmıştır. Bu seçimlerin bir özelliği de seneler sonra sol ve Peştun milliyetçisi siyasi partilerin gün yüzüne çıkmasıdır. Eski ADHP-Perçem liderlerinden Nurulhak Ulumi'nin kurduğu sosyal demokrat çizgideki Hezb-e Muttahed-e Melli 8 sandalye kazanırken; başka bir Sol milliyetçi Peştun partisi olan Afgan Millet de 8 sandalye elde etmiştir. Afganistan Şiilerini temsil eden İslami Hareket ise 3 milletvekili kazanmayı başarmıştır. Kralcıların desteklediği Mahaz-ı Milli ve Nahzat da 3'er sandalye almıştır. İsmailî Partisi ise Payvand'da 1 sandalye kazanmıştır.

Görüldüğü üzere parlamentodaki en güçlü parti Cünbüş olmuş ve toplam milletvekillerinin %13'ünü kazanmıştır. Ancak Afganistan'da parlamenter sistem olmadığı için bu durum yürütme gücüne dönüşmemiştir. Muhtemelen bu yüzden de parlamento seçimlerine katılım, 2004 başkanlık seçimlerine göre 1 milyon kişi daha düşük olarak %49 seviyesinde kalmıştır. Ancak ilk kez demokratik deneyimler yaşayan bir ülkede Türklerin haklarını savunan bir partinin böylesi bir netice elde ederek birinci parti olması oldukça anlamlıydı. Ayrıca seçimlere katılım oranında bir miktar düşme olmuşsa da yine de kuzey bölgeler ve Hazara halkının yaşadığı illerdeki katılım diğer illere göre yüksekti. Seçimlere katılım oranlarının en yüksek olduğu beş il Bamyan (%72), Paktika (%72), Samangan (%67), Ghor (%67) ve Tokhar (%66) olmuştur. Paktika hariç tüm iller Türk, Tacik ve Hazara nüfusun yoğun olduğu illerdi. Seçimlere katılımın en düşük olduğu iller ise Parwan (%36), Kabul (%34), Kandahar (%25), Uruzgon (%25) ve Zabul'du (%22). Bahse konu illerin hepsi ülkenin güneydoğusunda Peştunların yoğunlukta ve Taliban'ın hâlen etkili olduğu illerdir.⁴⁰ Öte yandan seçimlerden sonra yaşanan taraf değiştirmeler sonucunda meclisteki dağılımda bazı değişiklikler meydana gelmiştir. Bu durum, Afganistan siyasetinde sık rastlanan bir şey olduğundan partilerin üye sayısı da hızlı biçimde değişebilmektedir. National Democratic Institute/Ulusal Demokrasi Enstitüsü'nün resmi raporuna göre mebus dağılımı şu şekilde gerçekleşmiştir:

40 "Statement of the NDI Pre-Election Delegation to Afghanistan", *National Democratic Institute*, 2006, s. 15.

Tablo 2: 2005 Parlamento Seçimleri Sonuçları

Partinin Adı	Mebus Sayısı	Oran
Cemiyet-i İslâmi	25-30	%10-12
Cümbüş	23-25	%9-10
Hizb-i Vahdet (Muhakkık)	20-25	%8-10
Hizb-i Nevin	22-26	%10-13
Davet	10-12	%4-5
Mutahid	10-12	%4-5
Afgan Millet	7-8	%3
Hizb-i Mahaz	6-8	%2-3
Hizb-i Vahdet (Halili)	5-6	%2
Milli İktidar	5-6	%2

Kaynak: "Statement of the NDI Pre-Election Delegation to Afghanistan", *National Democratic Institute*, 2006, s. 20.

Cümbüş'ün bir diğer önemli başarısı da parlamentoya en çok kadın vekil gönderen partilerden biri olmasıydı. Cümbüş ve Nevin, 6 kadın üyeye bu listenin başında yer almaktaydı. Onları 5 kadın milletvekiliyle Cemiyet-i İslami, Sosyal Demokrat Afgan Millet Partisi, 4 üyeye Muhakkık'ın Hizb-i Vahdet'i, 3 üyeye Halili'nin Hizb-i Vahdet'i izlemekteydi.⁴¹ Bu durumda 8 milletvekilinin 5'i kadın olan Afgan Millet Partisi'nden sonra en yüksek kadın vekil oranı %24'le Cümbüş'teydi.

Seçim sonrasında parlamentonun etnik dağılımına bakıldığında ise Peştunların birinci grup oldukları ortaya çıkmaktaydı. Onları sırasıyla Tacik, Hazara ve Türk toplulukları izlemekteydi. Zira 108 mebus Peştun, 73 mebus Tacik, 39 mebus Hazara, 26 mebus Türk (Özbek/Türkmen), 2 mebus Beluci ve 1 mebus da Nuristanîydi.⁴²

41 National Democratic Institute, *a.g.e.*, s. 24.

42 National Democratic Institute, *a.g.e.*, s. 25.

2009 Cumhurbaşkanlık Seçimi

Karzai'nin birinci başkanlık dönemi, Dostum için hayli zor bir dönem olmuştur. Bu yıllarda Taliban'a karşı verilen mücadele esnasında esirlere işkence yapılması, kendi askerlerine kötü muamele gibi ithamlar nedeniyle⁴³ Dostum görevden alınmış ve bir süre ev hapsinde tutulduktan sonra, yeniden Türkiye'ye gitmesi şartıyla serbest bırakılmıştır. Böylece Dostum için yeniden sürgün yılları başlamıştır.

Afganistan kanunlarına göre, başkanlık seçimlerinde ilk turda hiçbir adayın %50 oyu geçememesi durumunda seçimler ikinci tura kalmaktadır. İkinci kez aday olan Hamid Karzai'nin karşısına 2009 başkanlık seçimlerinde çeşitli suçlamalar nedeniyle görevinden alınmış olan ve o esnada Türkiye'de bulunan Dostum aday olmamış ve Karzai'yi desteklediğini belirtmiştir.⁴⁴ 15 milyon seçmen bulunan Afganistan'da bu seçimlere katılım oldukça düşük olmuş seçmenlerin sadece 4,6 milyonu; yani %38.7'si sandığa gitmiştir.⁴⁵ 2004 seçimlerinde 8 milyon, 2005 seçimlerinde ise 6,4 milyon seçmenin oy verdiği hatırlandığında, bu düşüşün ne kadar dramatik olduğu daha iyi anlaşılmaktadır. Söz konusu düşüşün sebepleri arasında halkın artık seçilmiş liderlerden umudu kesmesi kadar Dostum'un seçimlere katılmaması da yer almaktadır.

İlk turda oyların %49'unu alan Karzai ve %30'unu alan Cemiyet-i İslami kökenli Abdullah Abdullah ikinci tura kalmışlardır. 2001-2005 yılları arasında Karzai'nin Dışişleri Bakanı olarak görev yapan Abdullah'ı İtilaf-ı Milli adlı bir koalisyon desteklemiştir. Üstad Ata ve Ahmed Ziya Mesud gibi tanınmış Tacik liderler bu koalisyonun ardındaki güçlerdir. Ancak seçimleri Dostum'un da desteğiyle Karzai kazanmıştır. Sonuç olarak Karzai'ye verdiği destek sonucunda Karzai'yle ilişkileri düzelen Dostum, 2009 seçimleri sonrasında yeniden Afganistan'a dönmüştür.

43 "Dostum'a 'Toplu Katliam' Suçlaması", *Gazete Vatan*, <http://www.gazetevatan.com/dostum-a--toplu-katliam--suclaması-215070-gundem/> (Erişim Tarihi: 15.03.2019).

44 "Raşit Dostum: Beklentim Yok", *NTV*, https://www.ntv.com.tr/dunya/rasit-dostum-beklentim-yok,6tMmuK05Yk2EnlI84_sYeQ, (Erişim Tarihi: 16.03.2019).

45 National Democratic Institute, *a.g.e.*, s. 37.

Karzai, ikinci cumhurbaşkanlığı döneminde, hükümete karşı savaşan Taliban'la uzlaşma politikası izlemiştir. Ancak 2013 yılında siyasi uzlaşma süreci ve barış görüşmeleri anlamında ilerlemeler kaydedilememiştir. 18 Haziran 2013 tarihinde Doha'da bir Taliban Ofisi'nin açılmasıyla bu konuda umutlar da artmıştır. Ancak bu girişim, başarısızlıkla neticelenmiştir. Karzai yönetimine karşı, siyasi ve etnik açıdan etkili olan Muhakkık, Dostum ve Ahmet Şah Mesut'un kardeşi olan eski cumhurbaşkanı yardımcısı Ahmet Ziya Mesut 2011 yılında bir araya gelerek "Milli Cephe" (Cebhe-yi Milli) adı altında yeni bir siyasi oluşum kurmuşlardır. Merkezizetçi rejime karşı federal bir yapıyı savunmalarıyla gündeme gelen bu oluşum, kuruluşundan itibaren gerek Afganistan'da gerekse de bu ülke siyasetine müdahil olan ülkelerde ciddi bir etki yaratmıştır.

9 Ocak 2012 tarihinde bazı ABD Kongresi üyelerinin davetiyle bu oluşumun kurucuları Almanya'nın Berlin kentinde bir araya getirilmişlerdir. Berlin Konferansı'na katılan liderler, Afganistan'da merkezizetçi başkanlık sisteminin olumlu sonuç vermediğini, halk ile hükümet arasında mesafe oluşmasına neden olduğunu ve dolayısıyla yerel yönetimlere daha fazla yetki veren federal-parlamentar bir sistemin kurulması gerektiğini açık bir şekilde ifade etmişlerdir.

2009 yılındaki devlet başkanlığı seçimlerinde Karzai'ye rakip olan Abdullah'ın liderliğinde bir takım önemli şahsiyetlerin bir araya gelmesiyle Ulusal Koalisyon (İtilaf-i Milli) kurulmuştur. Abdullah 2009 devlet başkanlık seçimlerini kaybedince ekibinin dağılmasını istemeyerek bir süre sonra yeni bir siyasal oluşum kurmuştur. Bu oluşumda daha çok Cemiyet-i İslami mensupları yer almaktadır. Bölgeden gelen haberlere göre 2013 yılının Şubat ayında yapılan ortak bir toplantıda, Milli Cephe ile Ulusal Koalisyon'un 2014 seçimlerinde birlikte hareket edecek ve tek aday çıkaracaktır.

Karzai ekibi karşısında birlikte hareket eden Milli Cephe ve Ulusal Koalisyon hareketleri Afganistan'da parlamenter bir sistemin yanında yerel yönetimlere daha fazla yetki verilmesiyle

beraber kısmi bir federal yapının kurulmasını savunmaktadır. Afganistan'da geleneksel iktidar sahibi olan Peştun hâkimiyetini bozmaya çalışan bu girişimler, ülke içinde ciddiye alındığı gibi bu dönemde gerçekleşen bir başka olay da Afganistan çapında tartışmalara neden olmuştur. Zira 7 Haziran 2010 tarihinde iki devlet yetkilisi görevinden istifa etmiştir. Bu yetkililer İçişleri Bakanı Hanif Hatmar ve Milli Güvenlik Genel Müdürü Amrullah Salih'tir. Mevzubahis isimlerin istifalarının nedeni Kabil'deki yapılan barış toplantısının güvenliğinin sağlanamamasıdır. İşmi geçen şahıslar, güvenlik zaafı hususunda kendilerini bu konuda sorumlu görmüşlerdir.

2010 Parlamento Seçimleri

2010 seçimlerinde meclise en çok üye sokan parti, 17 milletvekiliyle Cemiyet-i İslami olmuştur. İkinci parti, 1 milletvekiliyle Muhakkık liderliğindeki Hizb-i İslami'yiken; Cünbüş de gerileyerek 10 mebus seçtirebilmiştir.⁴⁶ Halkın mevcut partilere olan güvensizliğinin had safhaya varmasıyla insanların çoğu kendi bölgelerinde tanıdıkları bağımsız adaylara oy vermeyi tercih etmiştir. Böylece Afganistan'ın kökleri mücahit örgütlerine dayanan siyasi hareketler, mecliste adeta sembolik olarak temsil edilir hale gelmiştir. Yılların Hizb-i İslami'si bile, meclise sadece 1 milletvekili gönderebilmiştir.

Seçimlerde kan da dökülmüş ve olaylarda, 46 kişi hayatını kaybetmiştir. Seçimleri engellemek isteyen Taliban da çeşitli saldırılarda bulunmuştur. Böylece seçimlere katılım oranı daha da düşmüş sadece 3,6 milyon kişi oy kullanmıştır.⁴⁷ Afganistan'da nüfus dolayısıyla seçmen sayısı artarken seçimlere katılım oranının sürekli olarak düşmesi bu ülkedeki demokrasinin geleceği için en büyük tehlikelerden biridir. Halk giderek seçimlere ve adaylara olan ilgisini yitirdiğini göstermekte ve bu durum da demokrasiye ve seçimlere karşı çıkan Taliban gibi örgütlerin işine gelmektedir. Nitekim Afganistan'da Taliban'ın etkili olduğu bazı illerde seçimlere

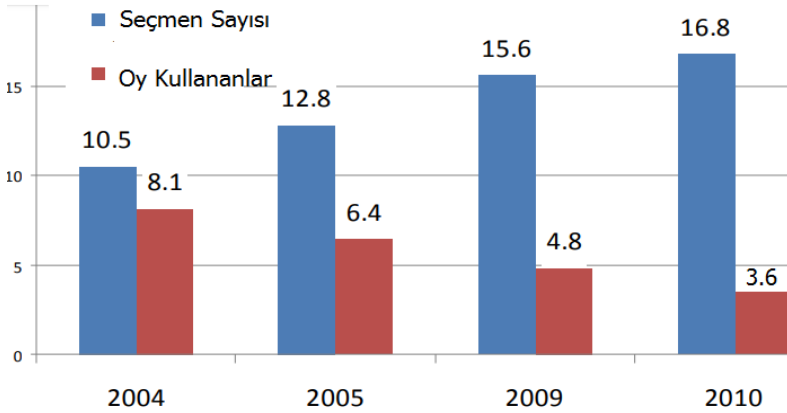
46 National Democratic Institute, *a.g.e.*, s. 72.

47 National Democratic Institute, *a.g.e.*, s. 89.

katılım %10 civarında olabilmektedir. Taliban etkinliğinin en belirgin olduğu yerler ise Helmand ise Kandahar'dır.⁴⁸ Bu seçimlerde de kan dökülmüş ve 30 vatandaş ve güvenlik görevlisi hayatını kaybetmiştir.⁴⁹

Milletvekillerinin etnik dağılımlarına bakıldığında, Türklerin temsil oranının %8'de kaldığı; ancak Cümbüş'ün mebus sayısının %4'e düştüğü gözlemlenmektedir.⁵⁰ Bu durum, Cümbüş'ün artık Türk seçmenlerin %50'sinden oy alabildiğini ve Türk seçmenin yarısı için çekim merkezi olma özelliğini yitirdiğini göstermektedir. Aynı vaziyetin diğer etnik gruplar için de geçerli olduğu söylenebilir. Örneğin Hazara partileri toplamda 18 mebus çıkarmışlardır. Halbuki meclisteki Hazara mebus sayısı 50 kadardır. Hazara halkının %64'ü partisiz adaylara oy vermişlerdir.

Grafik 2: Afganistan Seçimlerinde Seçmen Sayısı ve Oy Kullanma Oranları

48 Mehmet Seyfettin Erol-Oktay Bingöl, "Afganistan'da Geçiş Safhası ve 2014 Sonrası Öngörüler", *Gazi Akademik Bakış*, 5(10), s. 179.

49 National Democratic Institute, *a.g.e.*, s. 90.

50 Larner, Wiebke- Erin, Foster, *Afghan Ethnic Groups*, A Brief Investigation, Civil-Military Fusion Centre, August, 2011, s. 6.

Tablo 3: 2010 Seçimi Sonucunda 102 Üyeli *Meşrano Jirga* ve 249 Üyeli *Wolesi Jirga*'daki Temsilcilerin Etnik Dağılımı

Meşrano Jirga'da Etnik gruplar	Sandalye Sayısı	Oranı	Wolesi Jirga'da Etnik gruplar	Sandalye Sayısı	Oranı
Peştun	36	%35	Peştun	98	%40
Tâcık	32	%31	Tâcık	70	%28
Hazara	16	%16	Hazara	50	%20
Özbek/Türkmen	8	%8	Özbek/Türkmen	20	%8
Beluci	3	%3	Aymak	4	%2
Nuristani	3	%3	Arap	2	%1
Diğer	4	%4	Diğer	2	%1

Kaynak: Larner, Wiebke- Erin, Foster, Afghan Ethnic Groups, A Brief Investigation, *Civil-Military Fusion Centre*, August, 2011. s. 6.

2014 Seçimi ve General Dostum'un Siyasi Kariyeri

Afganistan seçimleri arasında en tartışmalı olan seçim, 2014 seçimidir. 2014'te görev süresi dolan Karzai'nin yerine yeni başkanın seçilmesi için Afgan halkı heyecanlı bir seçim atmosferine girmiştir. Adayların çoğu eski mücahitlerden oluşurken, bu isimlerin popüler olanı ise Dr. Abdullah Abdullah'dı. Onun karşısında mücahit geçmişi olmayan ve eğitim durumuyla saygı toplayan, Lübnan ve Amerikan üniversitelerinden üç yüksek lisans ve bir doktora diploması bulunan, bir zamanlar BM Genel Sekreterliği için adı geçen Eşref Gani bulunmaktaydı. İlk turda Dr. Abdullah %45 milyon oy alırken Eşref Gani de %31 oyla onu takip etmiştir. İlk tur seçimlerinde hiçbir adayın %50 üzeri oy alamadığı için ikinci tur en yüksek oy alan iki aday Abdullah ve Gani arasında geçmiştir. Abdullah'ın arkasında, Hizb-i Vahdet (Muhakkık), Hizb-i İslami gibi eski mücahit örgütleri bulunmaktaydı. Cünbüş, Hizb-i Vahdet (Halili), Afgan Millet Partisi (Sosyal Demokrat) ise Eşref Gani'yi desteklemekteydi. Seçimlerin ilk turunda bağımsız aday Zalmal Resul %11 oy alırken; İslamî Dava lideri eski mücahit liderlerden Sayyaf da %7'de kalmıştır.

İkinci turda hemen hemen tüm adayların Gani'yi desteklemesiyle, Gani oyların yüzde 56.44'ünü alırken Abdullah 43.56'sını almıştır. İlk turun açık farkla birincisi olan Gani'nin rakibi Abdullah, ikinci turda usulsüzlük yapıldığını ileri sürerek sayımı tanımadığını ve "Sahte bir hükümeti asla kabul etmeyeceğini" açıklamıştır. Afganistan gibi kaygan hatlara sahip bir ülkede yapılan böylesi açıklamalar, yeniden bir iç savaş sürecine girilebileceği endişesi yarattıysa da toplumsal sağduyu, çatışmalar karşısındaki bıkkınlık ve uluslararası heyetlerin girişimi buna izin vermemiştir. ABD Dışişleri Bakanı John Kerry'nin arabuluculuk ettiği görüşmeler sonucunda anlaşmaya varan adaylar, sayım sonucunu kabul edeceklerini açıklamıştır. Anayasaya aykırı bir uzlaşı hükümeti kurmaya karar veren ikiliden Gani, Cumhurbaşkanı olarak; Abdullah ise "İcraie Reisi" olarak yemin etmiştir.

Seçimin ikinci turundaki oy dağılımına bakıldığında, Cümbüş'ün güçlü olduğu illerde Gani'nin açık ara önde olduğu görülmektedir. Daha birinci turda Gani ülke genelinde oyları düşük olmasına rağmen Faryab'ta %65 ve Cevzcan'da da %69 gibi yüksek oy almıştır. Cümbüş'ün etkili olduğu diğer illerde ise Gani'nin ilk turda aldığı oylar şu şekildedir: Sar-i Pul %38, Belh %28, Samangan %26, Bağlan %20.

Seçimlerin birinci turuna 6,6 milyon, ikinci turunda da 7.9 milyon seçmenin katılması Afganistan'da hızla düşmekte olan seçimlere ilginin yeniden yükselmeye başladığını göstermesi açısından da son derece önemlidir. Seçimlerden zaferle çıkan Gani, kendisine destek veren Dostum'u Cumhurbaşkanı Birinci Yarımcısı olarak atamıştır. Bu makam, uzun asırlar sonrası Afganistan Türklerinin ulaştığı en yüksek görev olmuştur.

Sonuç

General Dostum'un hayat öyküsüne ve siyasal yaşamına bakıldığında, son üç asırdır sürekli baskı altında olan ve merkezi yönetimlerin ihmalinden kurtulamayan Afganistan Türklerinin mevcut durumu açık biçimde görülmektedir. Afganistan Türklerinin çoğu gibi Dostum da yokluklar içinde büyümüş ve düzenli bir

eğitim alma fırsatı elde edememiştir. Çok genç yaştan itibaren hem merkezi bürokrasinin halkına yaptıklarına hem de bir türlü kendi aralarında bir birlik tesis edemeyen vatandaşlarının çaresizliğine tanık olmuştur. Peştun iktidarlar tarafından sürekli hor görülen bir topluluğun parçası olarak gençlik yıllarında Afganistan'ın Peştun olmayan nüfusuna görüntü de de olsa el uzatan Perçem grubuyla temasa geçmiş ve başka bir alternatifi olmadığı 1970'li yılların sonunda bu gurubun aktif bir üyesi olmuştur. Afganistan'da Halkilerin tasfiye edilip, Perçemcilerin Karmal'ın başa gelişiyle önünün açılmasıyla bir zaman kaçak durumuna düşmüş olan Dostum da yeniden "sivil hayata" dönmüştür.

Bir süre ağır iş kollarında işçi olarak çalışan Dostum'un işçileri örgütlemedeki başarısı, ADHP kadroları arasında tanınmasını sağlamıştır. Nitekim ikinci kez askere alındıktan sonra, General'in idari yetenekleri daha da dikkat çekmiştir. Zaman içerisinde Dostum rejimin emirlerinden ziyade kendisine bağlı genellikle Özbek ve Türkmen meşeyli askerleriyle o günlerde dağılmakta olan Afgan Ordusu içinde en disiplinli ve hızlı hareket eden birliklerin başına geçmeyi başarmıştır.

Dr. Necibullah zamanında giderek daha kuvvetli bir komutan haline gelen Dostum'un varlığı, Afganistan'da kendilerine güvenini kaybetmiş olan Türk topluluğuna moral aşılarken; bir yandan da Türkler, disiplinli birlikler halinde hareket etmeyi ve tank savaş uçağı zırhlı araçlar gibi teknik savaş araçlarını kullanmayı öğrenerek büyük bir askeri tecrübe elde etmişlerdir. Nitekim Sovyet askerlerinin çekilmesi sonrasında zor günler geçiren rejimin en büyük dayanağı uzun süre Dostum'un kuvvetleri olmuştur. Ancak bu kadar büyük bir kuvvetin Peştun olmayan birinin elinde toplanması, Kabil yönetimini zamanla rahatsız etmeye başlamış ve ADHP liderleri, Dostum'dan kurtulmanın yollarını arar olmuştur. Bu dönemde en tehlikeli görevlere gönderilerek "şehit" olması beklenen Dostum, her tehlikeden canlı çıkmayı başarmıştır. Dahası Özbekistan Devlet Başkanı İslâm Kerimov'dan emir aldığı ve ülkenin kuzeyini Özbekistan'a katmak istediği gibi dedikodular da Dostum ile Dr. Necibullah'ın arasını açmış ve Necibullah, Dostum'un tutuklanmasını istemiştir. Birçok gözlemciye göre Necibullah'ın en

büyük hatası olan bu olay, Dostum'un taraf değiştirip Mücahitlere katılmasına ve rejimin 1992 yılında çökmesine neden olmuştur. Ancak Dostum'un Mücahitlere katılması baştan beri onu düşman olarak gören Hikmetyar kanadınca hiç de hoş karşılanmamış bu gurup, başkent Kabil'de Dostum'un askeri birliklerini ve hava indirme (paraşüt) güçlerinin bulunmasına karşı çıkmıştır.

Siyasal alanda askeri alan kadar tecrübeli olmayan Dostum ve çevresi, bu hususta daha tecrübeli olan Tacik-Peştun çevrelerin entrikaları sebebiyle yönetimden büyük oranda dışlanarak Mezar-ı şerif çevresine sıkıştırılmıştır. Halbuki Dostum kuvvetlerinin taraf değiştirmesi olmasaydı, Mücahitlerin asla tek bir şehri bile alamayacakları düşünölmektedir. Buna rağmen askeri zaferin mimarı olan Dostum ve destekçileri, 1992 olaylarından siyasi alanda en az kârla çıkan grup olmuştur.

Cünbüş-ü Milli İşlâm'ın kurulması ve Türklerin sağ-sol ayrımlarını bir kenara bırakarak kendi çıkarları için birleşmeleri gibi gelişmelerde ise Dostum'un olumlu rolü olmuştur. Öte yandan Cünbüş içinde bir türlü kurumsal bir yapı tesisi edilememiş ve parti, Malik ve Dostum gibi liderler arasında kişisel olarak bölünen hiziplere ayrılmıştır. Bu ayrılık ve içten çöküş sonucunda Taliban, o güne kadar tüm çatışmalardan uzak tutulmuş olan Mezar-ı şerif'i ele geçirmiştir.

1997 yılından itibaren ise Dostum'un sürgün hayatı başlamıştır. Özellikle Türkiye ve İran'da geçen bu yılların ardından Dostum, 2001'de Amerikalılarla ittifak yaparak birkaç yüz atlı ile Afganistan'ın kuzeyinde Taliban'a karşı bir mücadeleye atılmış, kısa süre içinde binlerce savaşçı onun emrinde toplanmıştır. Burada bir kez daha askeri yeteneklerini sergileyen Dostum, yeni hükümet kurulması sürecinde aktif rol oynamış ve bir dönem Cumhurbaşkanlığı yardımcılığında bulunmuştur. Ancak tıpkı önceden olduğu gibi Taliban'a karşı verilen mücadelenin askeri safhası biter bitmez hemen geri plana itilmeye başlanmıştır. Burada sanki Afganistan siyasetinde demokratik bir gelenekten gelen bir lider varmış gibi Dostum; savaş suçları, esirlere kötü muamele, muhaliflerine işkence yapma gibi suçlamalarla karşılaşıp siyaseten

yıpranmıştır. Sağlık sorunlarının da zorlamasıyla son yıllarda Türkiye'de ikamet etmeye başlayan Dostum, 2018'de Afganistan Türklerinin protestolarının giderek yaygınlık kazanmasıyla yeniden ülkesine dönmüştür.

Dostum'un siyasal mirasına genel olarak bakıldığında, iki önemli özellik dikkat çekmektedir. Askeri alanda büyük başarı ve kararlı bir liderlik. Ancak Dostum, bunu siyasi başarıya bir tülü dönüştürememiş ve Afganistan Türkleri için kalıcı bir program oluşturamamıştır. Dostum; Afganistan Türklerinin sesini dünyaya duyurmuş, onların unutulmuş varlığını hatırlatmış ve onlar olmadan Afganistan üzerinde kimsenin plan yapamayacağını hem Rusya hem de ABD'ye göstermiştir. Ancak Dostum, Afgan Türklerini belirgin bir program altında örgütlemeyi başaramamıştır. Nitekim Cümbüş de bugün program eksikliğinin yarattığı sorun ve oy kaybıyla uğraşmaktadır. Sokaklarda canlı bir Türk ve onlara destek olan Tacik hareketi varken; Cümbüş'ün talepleri konusunda uzlaşma oluşmamaktadır.

Kaynakça

“Babrak Karmal”, *Encyclopaedia Britannica*, <https://www.britannica.com/biography/Babrak-Karmal>, (Erişim Tarihi: 07.05.2019).

“Dostum’a ‘Toplu Katliam’ Suçlaması”, *Gazete Vatan*, <http://www.gazetevatan.com/dostum-a--toplu-katliam--suclamasi-215070-gundem/>, (Erişim Tarihi: 15.03.2019).

“Hafizullah Amin”, *Encyclopaedia Britannica*, <https://www.britannica.com/biography/Hafizullah-Amin>, (Erişim Tarihi: 07.05.2019).

“NDI Launches Website that Adds Transparency to Afghanistan Election Data: Innovative Tool Allows Analysis and Mapping,” *NDI*, December 17, 2009, https://www.ndi.org/NDI_Launches_Website_that_Adds_Transparency, (Erişim Tarihi: 25.03.2019).

“NDI Launches Website that Adds Transparency to Afghanistan Election Data: Innovative Tool Allows Analysis and Mapping,” 2006, *NDI*, https://www.ndi.org/NDI_Launches_Website_that_Adds_Transparency, (Erişim Tarihi: 25.03.2019).

“NDI Launches Website that Adds Transparency to Afghanistan Election Data: Innovative Tool Allows Analysis and Mapping,” 2010, *NDI*, https://www.ndi.org/NDI_Launches_Website_that_Adds_Transparency, (Erişim Tarihi: 25.03.2019).

“Raşit Dostum: Beklentim Yok” *NTV*, https://www.ntv.com.tr/dunya/rasit-dostum-beklentim-yok,6tMmuK05Yk2EnII84_sYeQ, (Erişim Tarihi: 16.03.2019).

“Statement of the NDI Pre-Election Delegation to Afghanistan”, *National Democratic Institute*, 2006.

Afganistan İşlam Cumhuriyeti Anayasası.

AITKEN, Jonathan, *Kazakistan’ın Efsanevi Lideri Nazarbayev*, çev. Ali Cevat Akkoyunlu, Hayat Yayın Grubu, İstanbul 2010.

ANDİŞMAND, Muhammad Akram v.d., *Kabil*, Meyvend Yayınları, 2004.

BEG, Rauf, *Adı Afganistan'dı Taliban'ın Eline Nasıl Düştü?*, Turan Kültür Yayınları, İstanbul 2001.

BRIAN, Glyn Williams, *The Last Warlord: The Life and Legend of Dostum, the Afghan Warrior Who Led US Special Forces to Topple the Taliban Regime*, Chicago 2013.

CLEMENTS, Frank A., *Conflict in Afghanistan: A Historical Encyclopedia*, ABC-CLIO, 2003.

ÇELİK, Kadir Ertaç, *21. Yüzyılda Kimlikler-Güç Dengesi-İttifaklar (Kazakistan Örneği)*, ANKASAM, Ankara 2017.

ESEDULLAH, Oğuz, *Hedef Ülke Afganistan*, Doğan K Yayınevi, İstanbul 2001.

EROL, Mehmet Seyfettin Erol-Fazıl Ahmet Burget, "Afganistan Özbekleri", *Avrasya Dosyası*, 7(3), Sonbahar 2001, s. 102-137.

EROL, Mehmet Seyfettin -Oktay Bingöl, "Afganistan'da Geçiş Safhası ve 2014 Sonrası Öngörüler", *Gazi Akademik Bakış*, 5(10), s. 179.

KATZMAN, Kenneth, *Afghanistan: Elections, Constitution, and Government*, Library of Congress Washington Dc Congressional Research Service, USA 2006.

LARNER, Wiebke-Erin, Foster, *Afghan Ethnic Groups, A Brief Investigating*, Civil-Military Fusion Centre, August 2011.

OTFINOVSKI, Steven, *Afghanistan*, Library of Congress Cataloging-in-Publication Data, USA 2003.

RASANAYAGAM, Angelo, *Afghanistan: Modern History*, I.B. Tauris, London 2003.

RIEDEL, Bruce, *What We Won: America's Secret War in Afghanistan, 1979-89*, Brookings Institution Press, Washington 2014.

SAIKAL, A., *Modern Afghanistan: A History of Struggle and Survival*, I B Tauris & Co Ltd, London/New York 2004.

SAMADY, Saif R., *Education and Afghan Society in the Twentieth Century*, United Nations Educational, Libraries, Scintific and Cultural Organization Education Sector, Paris 2001.

SELİM, Yavuz, *Afganistan ve Dostum*, Hiller Yayınevi, Ankara 2004.

SMITH, Scott Seward, *Afghanistan's Troubled Transition: Politics, Peacekeeping and the 2004 Presidential Election*, Lynne Rienner Publishers, Colorado 2010.

Structured Abstract

Abdul Rashid Dostum, born 1954 in Khojah Dukoh, is a former pro-Soviet fighter during the Soviet war in Afghanistan and considered to be the leader of Afghanistan's Turkish community by many. He joined the Afghan military in 1978, fighting with the Soviets against the mujahideen throughout the 1980's before switching sides and joining the mujahideen. Dostum has played a role in toppling regimes and bringing governments to the power during recent decades. When the government was controlled by the People's Democratic Party of Afghanistan (1977-92), General Dostum rapidly rose the ranks of Afghanistan's Ministry of Defense and, as a powerful commander of the army, played an important role first in bringing to power and then toppling the party's government. In the late 1990's, Abdul Rashid Dostum was one of the most powerful figures of Afghanistan. In 1991 he founded the political party Junbesh-I Milli İslami Afghanistan (National Islamic Movement of Afghanistan) which was seen as a multi-ethnic party but, in fact, was a Turkish party.

In 1992 Dostum betrayed Najibullah and joined the Mujahideen which has been considered as the turning point in collapse of communist regime in the country. Dostum established the Jumbesh-i-Milli Islami (Islamic National Party) which eventually became the dominant Turkic party of the five provinces he controlled. Yet, Dostum's autonomous realm was not recognized by the Mujahideen government. When Massoud attacked his northern realm, Dostum responded by besieging Kabul in January 1994. From 1992 to 1997 he ran a secular mini-state based in Mazar-i-Sharif and the surrounding provinces. After the fall of the Taliban in the 2000's and establishment of the new political system in Afghanistan, General Dostum once more played a key role in stabilizing the new government. In 2002 General Dostum founded his own media network called AINA TV which was the first private channel in Afghanistan's television history. Dostum survived many assassinations attempts after 2001. The first serious assassination attempt took place on May 20, 2003, while he was leaving the mosque after praying for Eid. In October 2004, General Dostum ran for presidency and earned over 10% of the national vote. He

was appointed on March 01, 2008 Chief of Staff to the Commander in Chief of the Afghan National Army a role often viewed as ceremonial. Later 2008 he was removed by President Karzai and he left the country. Dostum spent a year living in exile in Turkey.

In June 2009 he was, again, appointed as the Commander in Chief of the Afghan National Army by President Hamid Karzai in order to get his support for the presidential elections in 2009. Same year, Dostum did not run as a candidate for the election but was asked by Karzai to support his bid for re-election. In an effort to incorporate the region and ethnic interests of the northern voters, Junbesh Party organized and delivered 45% of the two million accepted ('clean') votes in President Karzai's victory.

During the presidential election in 2014, General played his kingmaker role once again. He joined the "continuity and change" election campaign, took charge as the first vice president, and garnered millions of votes from Turks in Afghanistan, thus played an important role in bringing Mohammad Ashraf Ghani to power as the president.

Dostum's power base lies in the northern provinces of Jowuzjan, his home district, as well as Saripul, Balkh, Faryab, Baghlan, Talqan and Kunduz. These provinces make up an Uzbek-dominated steppe and hill region known as Afghan Turkistan since it was conquered by the Pashtun Afghans in the 19th century. General Dostum who is currently first vice president still has important role in Afghan politics. Of course, he is not as powerful as he was in the first decade of 21st century. But there is no doubt that he still weighs on the Afghan politics as a charismatic leader of Afghanistan's Turks. Without a doubt, no government in Afghanistan can establish its control over northern Afghan provinces without the support of General Dostum. The experience of the past seventeen years has shown that regardless of whether General Dostum has official post in the government or not, and whether he is present in Afghanistan or not, he plays an effective role in controlling rebellion of Turkish people of the country, especially whom against the central government. He is preparing to run to the next presidential election which is going to take place in 28 September 2019 with Abdullah Abdullah's team.